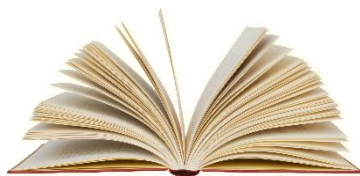

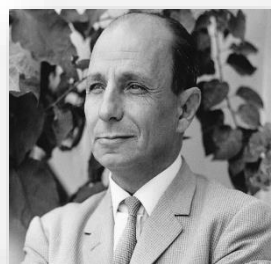
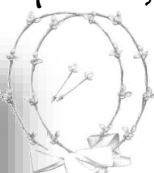
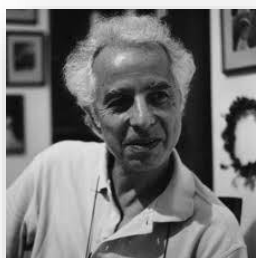
ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Γ' ΛΥΚΕΙΟΥ κ.κ.

ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΠΡΟΤΑΣΗ

Στα στέφανα της κόρης του
Κυριάκος Χαραλαμπίδης

Της εισβολής
Κώστας Μόντης

ΣΥΣΤΗΜΑΤΙΚΗ ΣΥΝΕΖΕΤΑΣΗ ΤΩΝ ΔΥΟ ΠΟΙΗΜΑΤΩΝ

Φιλολόγοι

Ευρούλα Πρωτοπαπά Δημοσθένους, Β.Δ.

Μήδεια Αναστασίου

Δρ. Σαλώμη Χατζηνεοφύτου, Λειτουργός Υ.Π.Π., Ομάδα Λογοτεχνίας

ΛΥΚΕΙΟ ΑΓΙΑΣ ΦΥΛΑΞΕΩΣ

Τετάρτη, 21 Μαρτίου 2018, 1^η - 2^η περίοδος

Τα ποιήματα

Στα στέφανα της κόρης του

Είχε τριακόσια στρέμματα γης υπό κατοχήν
και τον πατέρα της στα βάθη της Ανατολής.

Θα παντρευόταν ευτυχώς ένα καλό παιδί.

Κατά την τελετή του μυστηρίου
δεν πρόσεξε κανένας τον πατέρα της.
Μπήκε απ' το νάρθηκα κρυφά και στάθηκε
πίσω από μια κολόνα και καμάρωνε.
Ύστερα σκούπισε με το μανίκι του
το ξεσκισμένο και φτωχό του δάκρυ.
Τον πήρανε για ηλίθιο του χωριού
και τον αφήκανε στην ησυχία του.

Τελειώνει ο γάμος, και να χαίρεστε τα στέφανα.
Παίρνουν κουφέτα και λουκούμια, μπαίνουν
καθένας στ' αυτοκίνητό του, χάνονται.

Ο στοργικός πατέρας πάει κι αυτός
στην Πράσινη Γραμμή, περνά σκυφτός
παίρνει ξανά τη θέση του στο χώμα.

ΘΟΛΟΣ, 1989

Της εισβολής

Είναι δύσκολο να πιστέψω
πως μας τους έφερε η θάλασσα της Κερύνειας
είναι δύσκολο να πιστέψω
πως μας τους έφερε η αγαπημένη θάλασσα της Κερύνειας.

Πικραινόμενος έν' έαυτῷ, 1975

Ο ποιητής Κυριάκος Χαραλαμπίδης

Ο Κυριάκος Χαραλαμπίδης γεννήθηκε στην Άχνα το 1940 και μεγάλωσε στην Αμμόχωστο. Σπούδασε Ιστορία και Αρχαιολογία στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Παρακολούθησε μαθήματα Θεάτρου στην Αθήνα και ειδικεύτηκε σε θέματα Ραδιοφωνίας στο Μόναχο. Εργάστηκε ως φιλόλογος στη Μέση Εκπαίδευση και για τρεις δεκαετίες στο Ραδιοφωνικό Ίδρυμα Κύπρου, απ' όπου αφυπηρέτησε ως Διευθυντής Ραδιοφωνίας.

Από το 1961 εξέδωσε δώδεκα ποιητικές συλλογές και βραβεύθηκε από την Ακαδημία Αθηνών, το ελληνικό και το κυπριακό κράτος και από φορείς της Κύπρου, της Ελλάδας και του εξωτερικού. Η δουλειά του έχει μεταφραστεί σε αρκετές γλώσσες και αποτέλεσε αντικείμενο πολλών αφιερωμάτων και μελετών. Σήμερα ζει στη Λευκωσία.

Η ποίηση, καθώς λέει ο ποιητής, είναι για εκείνον τρόπος ζωής. Την υπηρετώ από παιδί, και συνεχίζω με καλπάζοντα ρυθμό να γράφω ποιήματα. Αλλά κι εκείνη μου χαρίζει αδιάλειπτα τα μυρίνοα άνθη της, ανταποδίδοντας τη δική της βεβαιότητα για την πίστη μου προς αυτήν.

Σε συνέντευξή του στον πανεπιστημιακό καθηγητή Θεοδόση Πυλαρινό για το περιοδικό «Αποικία» αναφέρει τα εξής:

Άρχισα να γράφω ποιήματα από μικρός, γύρω στα εννιά μου χρόνια. Δεν ήταν τίποτε σπουδαίο, όμως με κράτησαν κοντά στο ζεστό σώμα της ποίησης. Το σημαντικό στην περίπτωση αυτή δεν κρίνεται από το αποτέλεσμα παρά από ένα πλημμύρισμα για έκφραση και μια μυστηριώδη ώθηση για δημιουργία. Θυμάμαι πάντως και το θέμα του πρώτου μου ποιήματος: αφορούσε την ελληνική σημαία, που τη φανταζόμουν να κυματίζει «από του Βαρωσιού τα τείχη».

Μεγάλο μέρος της ποίησής του αφορά στην τουρκική εισβολή του 1974 στην Κύπρο. Δηλώνει ο ίδιος ο ποιητής: Η ποίησή μου δέχθηκε πάνω της τα στίγματα της σύγχρονης Κυπριακής τραγωδίας που έφερε τα πάνω κάτω και με εξώθησε στο να επαναπροσδιορίσω την ποίηση ως ουσία και ζωή. Έτσι μου δόθηκε η χάρη να καταλάβω ότι τελικά είναι θαύμα και ευλογία να έχει ένας λαός στη μνήμη του όλα τα συνεκτικά του στοιχεία στον ευσύνοπτο χώρο της τραγωδίας. Από αυτά ξεκινώντας μπορεί να ανακαλύπτει εξαρχής τον εαυτό του και να στεριώνει τη δική του πολιτεία με όρους καθοριστικούς για την πρόοδο και το βαθύ νόημα της Ιστορίας. Μπορεί επίσης να δονείται υπαρξιακά και να συλλαμβάνει μηνύματα στην οντολογική διάστασή τους.

Ζώντας στην Κύπρο είναι φυσικό να κραδαινόμαστε από τα τραγικά συμβάντα του τόπου. Δε θεωρώ ωστόσο τίμιο να εκμεταλλευόμαστε την πληγή. Αντίθετα, η τέχνη οφείλει να προσθέτει πνευματικότητα και βαθύτερη ποιότητα στα πάθη του λαού. Χωρίς την ένταξη της τραγικότητας σε μια οικουμενική αντίληψη της Ιστορίας, χωρίς εκείνο το βαθύ και αβυσσαλέο της ύπαρξης, η τέχνη καταντάει περιγραφική και έχει καταναλωτικό χαρακτήρα. Και όμως, η ουσία της βρίσκεται σε τούτο: ότι μπορεί να καλύπτει ευρύτερο πεδίο από το ιστορικό της πλαίσιο. Η ποίησή μου δεν έχει να κάνει με την Ιστορία παρά με την ίδια την αναίρεσή της. Για να αναιρεθεί ωστόσο κάτι, πρέπει να προϋπάρξει, κι αυτό μαρτυρεί την ουσιαστική σημασία της Ιστορίας ως υλικού που προσφέρεται για ανατροπές.

Τα χαρακτηριστικά της ποίησής του

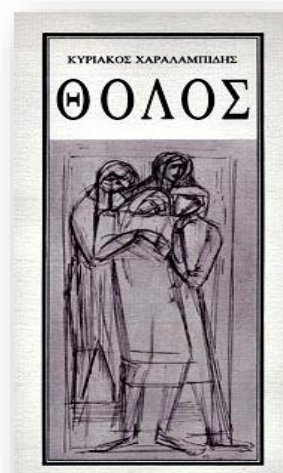
Ο Χαραλαμπίδης έχει επηρεαστεί από τον Κ. Π. Καβάφη, τον Γ. Σεφέρη αλλά και τον Δ. Σολωμό ως προς τη χρήση της ιστορίας και του μύθου στην ποίησή του. Στα ποιήματά του είναι έντονη και χωρίς προσπάθεια συγκάλυψης η διακειμενικότητα, η «συνομιλία» του ποιητή με άλλα κείμενα.

- Το ποιητικό του έργο χαρακτηρίζεται από **επιγραμματικότητα και λεπτή ειρωνεία**.
- Στην ωριμότερη ποίησή του **πηγή έμπνευσής του αποτελεί η ιστορία ως συλλογική εμπειρία**.
- Εκτός από την ιστορία, πηγή έμπνευσής του είναι ο **μύθος** και γενικά ο **λαϊκός πολιτισμός**.
- Πολλά ποιήματά του έχουν **αφηγηματικό χαρακτήρα**. Είναι σαν **μικρές ιστορίες**, κάποτε με έντονη **δραματικότητα** και ζωνφό διάλογο.
- Στο έργο του αφθονούν τα **υπερρεαλιστικά στοιχεία** του **ελεύθερου συνειρμού**, του **ονείρου** και των **αλληγορικών εικόνων**.
- Η γλώσσα του είναι η **ελληνική** στη **διαχρονία** της. Δεν διστάζει να αντλήσει και να χρησιμοποιήσει **λέξεις από όλες τις περιόδους**, αρχαία, βυζαντινή, λόγια, γλώσσα εκκλησιαστική, **κυπριακή ιδιωματική**, παράλληλα με την **κυρίαρχη** και **ευκίνητη δημοτική**, ενώ συχνά καταφεύγει στα **λογοπαιγνία**.

Η ποιητική συλλογή

Το ποίημα *Στα στέφανα της κόρης του* ανήκει στη βραβευμένη από την Ακαδημία Αθηνών συλλογή **ΘΟΛΟΣ** (1989), τα ποιήματα της οποίας είναι **εμπνευσμένα από τη δοκιμασία της Κύπρου και ειδικότερα από το δράμα των αγνοουμένων μετά την τουρκική εισβολή του 1974**. Ο ΘΟΛΟΣ¹, σύμφωνα με δήλωσή του ίδιου του ποιητή, είναι κατά κάποιο τρόπο μια **πινακοθήκη αγνοουμένων, ιδωμένων από ποικίλες γωνίες μέσα από τα τριάντα ένα ποιήματα της συλλογής**.

Λειτουργεί ως καταδίκη και πολιτική διαμαρτυρία για το δράμα και την αδικία της τουρκικής εισβολής, εξαιτίας της οποίας πολλοί άνθρωποι έχασαν τη ζωή τους ή αγνοούνται και μεγάλο μέρος της Κύπρου βρίσκεται υπό τουρκική κατοχή.

¹Ο Θόλος ως τίτλος οφείλει ουσιαστικά τη γένεσή του στην έννοια του ουράνιου θόλου, που εκφράζεται συμβολικά με τον θόλο των εκκλησιών μας. Ξεκίνησα από μια ιδέα για έναν θόλο γαιωδαιτικό, που να καλύπτει τη γη και να ρυθμίζει τον καιρό και την ατμόσφαιρα. Κι έλεγα με τον νου μου: Αν είναι στο χέρι του ανθρώπου να το κατορθώσει, πόσο μάλλον ο ίδιος ο Θεός και ο Παντοκράτωρ υιός του στον θόλο του ουρανού. Και ήρθε μπροστά μου το σχήμα της εκκλησίας, που συμβολίζει τον Ουρανό με το φρικτόν θυσιαστήριόν του, όπου γεννόμεστε το σώμα και το αίμα του Κυρίου. Αυτή την πρόσκληση στο δείπνο της Βασιλείας των Ουρανών ένιωσα να μας κάνουν οι αγνοούμενοι, εμπλουτίζοντας την ιστορία μας και το υπέδαφος της ψυχής μας με άλλη διάσταση. (Κυριάκος Χαραλαμπίδης, Αυτοσχόλιο, ΝΕΑ ΠΑΙΔΕΙΑ, τεύχος 151, 2014, σσ. 86 – 94)

Ερμηνευτική προσέγγιση του ποιήματος ²

Στα στέφανα³ της κόρης του⁴

Ο τίτλος του ποιήματος με το κτητικό «του» εισάγει αμέσως το κύριο πρόσωπο του ποιήματος που είναι ο πατέρας. Το κέντρο βάρους φαίνεται πως θα πέσει σ' αυτόν και τούτο γίνεται εύκολα κατανοητό αν φανταστούμε τον τίτλο χωρίς το κτητικό «του».

Είχε τριακόσια στρέμματα γης υπό κατοχήν⁵
και τον πατέρα της στα βάθη της Ανατολής.⁶

Με το πρώτο «είχε» του πρώτου στίχου δεν φαίνεται αμέσως σε ποιον αναφέρεται. Ποιος είχε; Στον δεύτερο στίχο όμως αυτό ξεκαθαρίζει. Η κόρη είχε **μεγάλη περιουσία στα κατεχόμενα** και τον **πατέρα της αγνοούμενο** στα βάθη της Ανατολής.

Θα παντρευόταν ευτυχώς ένα καλό παιδί.⁷

Ένας μόνο στίχος αποτελεί την ενότητα αυτή. Το νόημα του στίχου επικεντρώνεται **αμφίσημα** σε μια κυρίως λέξη: «**ευτυχώς**». Από τη μια είναι σαν να **σχολιάζει το πλήθος** λέγοντας: *Ναι, έχασε την περιουσία και τον πατέρα της η κοπέλα, ευτυχώς όμως παντρεύεται ένα καλό παιδί.* Από την άλλη, όμως, ίσως να **εκστομίζεται με πικρή ειρωνεία από τον ποιητή**: μπορεί να υπάρξει «**ευτυχώς**» μέσα στην τραγικότητα της προσφυγιάς και της άδηνλης τύχης του πατέρα;

² Όλες οι υποσημειώσεις αφορούν στο Αυτοσχόλιο του Κυριάκου Χαραλαμπίδη που δημοσιεύθηκε στο περιοδικό ΝΕΑ ΠΑΙΔΕΙΑ, τεύχος 151, 2014, σσ. 86 - 94.

³ Η λέξη «στέφανα» έχει αφεαυτής κυπριακό χαρακτήρα. Η λέξη αυτή μπορεί να υποδηλώνει τον στέφανον του μαρτυρίου, τον στέφανον της αρετής και της δόξης καλώς αθλήσαντος θνητού.

⁴ Η νύφη εδώ δεν ονομάζεται, όμως υπάρχει ως πρόσωπο που καθορίζει ουσιαστικά και τον πατέρα, είναι η κόρη του. Λεπτομέρεια που αξίζει να προσέξουμε: ο πατέρας υπάρχει μέσω της κόρης του.

⁵ Η κόρη δεν δηλώνεται παρά με τα στρέμματα γης που κατείχε ως περιουσία από τον πατέρα της και τα οποία βρίσκονται υπό κατοχήν (εννοείται τουρκική). Η λέξη «κατοχή» είναι αμφίσημη και θα μπορούσα, χωρίς να σας δεσμεύω, να θεωρήσω την κόρη και ως σύμβολο ελευθερίας. Άλλωστε πέρασαν από τη σκέψη μου, την ώρα που συνέθετα το ποίημα, οι στίχοι του Παλαμά: «Η ελευθερία εις τα έθνη δεν μετριέται με το στρέμμα' με της καρδιάς το πύρωμα μετριέται και με το αίμα».

⁶ Τα «βάθη της Ανατολής» οριοθετούν αντισημιακά και το σκοτάδι. Ο ήρωας του ποιήματος (ο νεκρός πατέρας, που είναι για την κόρη του ένας ήλιος) «προχωρεί στα σκοτεινά» καταπώς θα έλεγε ο Σεφέρης. Οδεύει δηλαδή προς το μαρτύριό του σε βάθη δυσθεώρητα. Ανάμεσα στην κόρη και τον πατέρα υψώνονται θαρρείς απόκρημνα βουνά.

⁷ Η ζωή φυσικά συνεχίζεται και δωρίζει ένα βάλαμο, μια ανάπαυλα ευτυχίας. Εν είδει χορού ο λαός σχολιάζει το γεγονός: Η «φτωχή» προσφυγοπούλα βρήκε ευτυχώς ένα καλό παιδί – έναν άντρα με χαρακτήρα και καλή ψυχή. «Ευτυχώς, η φτωχή».

Κατά την τελετή του μυστηρίου⁸
 δεν πρόσεξε κανένας τον πατέρα της.
 Μπήκε απ' το νάρθηκα⁹ κρυφά και στάθηκε
 πίσω από μια κολόνα και καμάρωνε.
 Ύστερα σκούπισε με το μανίκι του
 το ξεσκισμένο και φτωχό του δάκρυ.¹⁰
 Τον πήρανε για ηλίθιο του χωριού
 και τον αφήκανε στην πсуχία του.

Καθώς η αφήγηση περνά στα γεγονότα του γάμου, έχουμε συνάμα κι ένα **πέρασμα στο εξωλογικό στοιχείο** με την **εμφάνιση του αγνοούμενου πατέρα** στην εκκλησία. Ο αγνοούμενος πατέρας εισέρχεται **κρυφά** από τον νάρθηκα του ναού, στέκεται πίσω από μια κολόνα και καμαρώνει την κόρη του.

Η **έλευση του πατέρα** αποτελεί το κεντρικό σημείο του ποιήματος και **αναδεικνύει όλη την τραγικότητα της κατάστασης**. Ο άδικος χαμός του από την ωμή βιαιότητα του τουρκικού στρατού του **στέρησε, όχι μόνο το δικαίωμα στη ζωή, αλλά και το δικαίωμα να βρεθεί στις χαρές του παιδιού του**. Αυτό το δικαίωμα του **αφαιρέθηκε με τον πιο βίαιο και αναίσχυντο τρόπο**.

Εδώ η **τραγικότητα** είναι εμφανής: αυτός που θα έπρεπε να είναι ανάμεσα στους πρωταγωνιστές του μυστηρίου, είναι **αγνοούμενος και περιφρονούμενος**.

Ο «αγνοούμενος» πατέρας **χάρη στη δύναμη της πατρικής αγάπης**, χάρη στη δύναμη της αγάπης αυτής που μοιάζει **ικανή να αντιστρέψει ακόμη και το ανέκκλητο του θανάτου**, έρχεται στην εκκλησία, έστω και στα κρυφά, προκειμένου να παρευρεθεί στην πιο ευτυχισμένη μέρα της ζωής του παιδιού του.

Έτσι, κρυμμένος πίσω από την κολόνα, **σκουπίζει με το μανίκι το ξεσκισμένο και φτωχό του δάκρυ**. Εδώ με το εκφραστικό μέσο της **μεταφοράς (σχήμα υπαλλαγής)** – ξεσκισμένο και φτωχό λογικά είναι το μανίκι και όχι το δάκρυ – **αποδίδονται στο δάκρυ επίθετα που θα έπρεπε να προσδιορίζουν τη λέξη μανίκι**. Με τον τρόπο αυτό, όμως, γίνονται με **μεγαλύτερη ενάργεια σαφή τα συναισθήματα του πατέρα**, καθώς, **όπως φθαρμένα είναι τα ρούχα και η όψη του, έτσι βεβηλωμένα και ξεσκισμένα είναι και η ψυχή του**. Ο αδικοχαμένος πατέρας, που οι δικοί του πιστεύουν ότι είναι ζωντανός, **δεν έχει πια τη δυνατότητα να βρίσκεται κοντά τους και να ζήσει μαζί τους τις χαρές τους κι αυτό του προκαλεί ανείπωτη οδύνη**.

Είναι λοιπόν ο πατέρας εντός της εκκλησίας και εκτός του βλέμματος των άλλων. Παρατηρεί παραμένοντας **απαράτητος**. Και όμως δεν είναι **αόρατος**, έχει υλική υπόσταση. Αποτελεί στοιχείο μιας δεύτερης πραγματικότητας.

Οι καλεσμένοι εκλαμβάνουν τον πατέρα της νύφης για «ηλίθιο» του χωριού, ως έναν από κείνους τους **αγαδιάρηδες**, που κάποτε συναντάμε στις εκκλησίες των χωριών. Η ιδιότητα του «ηλίθιου» λειτουργεί ως ασπίδα και κάλυψη μιας διαφορετικής υπόστασης του ήρωά μας· προσφέρει ένα άλλοθι σ' αυτόν, ενώ παράλληλα

⁸ Το μυστήριο του γάμου λειτουργεί μαγνητικά και προκαλεί την έλευση του νεκρού. Ο πατέρας εμφανίζεται εντός μυστηρίου και δεν μπορεί να νοηθεί έξω από αυτό. Όσο διαρκεί το μυστήριο, τόσο διαρκεί και η παρουσία του πατέρα μέσα στον ναό. Μέσα στην εκκλησία τελετουργείται η κυκλοφορία των ψυχών. Η Εκκλησία μας είναι Θριαμβεύουσα· μέσα σε αυτήν συνυπάρχουν οι ζωντανοί με τους κεκοιμημένους. Όλα σε αυτήν είναι ένα.

⁹ Ο νάρθηκας δηλώνει σαφώς την περιθωριακή σχέση του πατέρα με το όλο πλέγμα της τελετής. Άλλωστε ο νάρθηκας ήταν, κατά τους πρώτους χριστιανικούς αιώνες, ο χώρος όπου παρέμεναν όσοι δεν είχαν ακόμα βαπτιστεί.

¹⁰ Το ξέσκιμα του μανικιού μεταδίδεται και στο δάκρυ. Αλλά ίσως συμβαίνει το αντίθετο· η ιδιότητα του δακρύου μεταφέρεται και στο ρούχο. Το ερώτημα ωστόσο παραμένει: μπορούμε να αποτολμούμε τέτοια εικόνα; Μπορούμε να φανταστούμε το «ξεσκισμένο δάκρυ»; [...] Το ξεσκισμένο δάκρυ ανατρέπει και υπονομεύει την καθωσπρέπει εικόνα του τυποποιημένου· προσθέτει μια υπερρεαλιστική νότα στην ατσάλακτη λογική.

φανερώνει εκείνους που τον βλέπουν και δεν τον βλέπουν. Έτσι, τον αφήνουν «στην ησυχία του». Η φράση, βέβαια, δηλώνει πικρή ειρωνεία. Ποια «ησυχία» μπορεί να έχει ένας τέτοιος πατέρας, ένας ζωντανός αληθινός νεκρός; (Κ. Χαραλαμπίδης, 2014).

Αξίζει να παρατηρήσουμε ότι στον πρώτο στίχο της ενότητας αυτής χρησιμοποιείται η λέξη «τελετή» και όχι η λέξη «τέλεση», όπως θα ανέμενε κανείς για το γεγονός του γάμου. Αυτό γίνεται όχι μόνο για λόγους ρυθμού αλλά γιατί η λέξη *τελετή* οδηγεί ομοηχητικά στη λέξη «τελευτή» (= θάνατος). Αυτός ο γάμος είναι, λοιπόν, μια γιορταστική εκδήλωση που γειτονεύει με τον θάνατο μέσα από την παρουσία του νεκρού πατέρα.

Σαφής και άμεση είναι η διασύνδεση του ποιήματος του Κυριάκου Χαραλαμπίδη με το δημοτικό τραγούδι «*Του νεκρού αδελφού*». Και τα δύο στηρίζονται στην ιδέα της **προσωρινής έγερσης του νεκρού από τον τάφο** και της επανόδου του στη ζωή. Στην περίπτωση του νεκρού αδελφού, για να εκπληρώσει τον όρκο του, ενώ στην περίπτωση του πατέρα, για να παρευρεθεί σε ένα καθοριστικό για τη ζωή της κόρης του γεγονός, τον γάμο της.

Το ποιητικό υποκείμενο καταφεύγει στο εξωλογικό στοιχείο της νεκρανάστασης του πατέρα:

- Για να προσδώσει μεγαλύτερη έμφαση στο δράμα που ζουν οι οικογένειες των αγνοουμένων, να **επιτείνει τη δραματικότητα** μιας από τις τραγικές πτυχές του κυπριακού δράματος, όπως είναι αυτή των αγνοουμένων, και να δείξει με πιο έντονο τρόπο ότι η ζωή χιλιάδων ανθρώπων που έχασαν αγαπημένα τους πρόσωπα, είτε αυτά είναι νεκρά είτε αγνοούμενα, **έχει σημαδευτεί ανεξίτηλα**. Μέσα από το υπερβατικό – εξωλογικό στοιχείο η συγκίνηση που μεταδίδεται είναι **πιο έντονη και η φρίκη που προκάλεσε η βάρβαρη τουρκική εισβολή στην Κύπρο γίνεται πιο ορατή**.
- Για να δείξει ότι οι **αγνοούμενοι είναι ζωντανοί στις συνειδήσεις των δικών τους** και «**παρίστανται**» σε όλα τα σημαντικά γεγονότα της ζωής τους, όπως είναι, εδώ, ο γάμος. Η έξω από τα φυσικά και ανθρώπινα πλαίσια νοερή επικοινωνία των συγγενών των αγνοουμένων με τους δικούς τους αποδίδεται πολύ πιο έντονα με τη χρήση του εξωλογικού στοιχείου.
- Για να τονίσει την **αναγκαιότητα της παρουσίας του πατέρα σε μια ιδιαίτερα σημαντική στιγμή στη ζωή της κόρης του, τη στιγμή του γάμου**.

Τελειώνει ο γάμος, και να χαίρεστε τα στέφανα.
 Παίρνουν κουφέτα και λουκούμια, μπαίνουν
 καθένας στ' αυτοκίνητό του, χάνονται.

Με το τέλος του γάμου, ακολουθεί ο παραδοσιακός χαιρετισμός των νεονύμφων, το μοίρασμα των κουφέτων και των λουκουμιών.

Τη **θεατρικότητα** της σκηνής, τα φλας, τη ζωντάνια, την πολυκοσμία, τον θόρυβο διαδέχεται μια νεκρική, θα λέγαμε, σιγή. Οι συγχαίροντες μπαίνουν στα αυτοκίνητά τους, χάνονται. (Κ. Χαραλαμπίδης, 2014).

Το τέλος του γάμου αποδίδεται με συνοπτικό τρόπο μέσα από τη χρήση του αφηγηματικού ενεστώτα που κάνει τον ρυθμό πιο γρήγορο. Στόχος του ποιητικού υποκειμένου είναι **να δείξει τη σχετική αδιαφορία των ξένων που παρίστανται τυπικά, λόγω κοινωνικής υποχρέωσης και τήρησης του εθιμοτυπικού στοιχείου, χωρίς καμιά συναισθηματική συμμετοχή**. Ο γάμος εδώ παρουσιάζεται απλά ως ένα κοινωνικό γεγονός.

Οι εικόνες διαδέχονται γοργά, με **ασύνδετο σχήμα**, η μια την άλλη. Ακόμα και η ευχή που δίνεται με **ευθύ λόγο** «Να χαίρεστε τα στέφανα» συνδέεται απευθείας με την περιγραφή, μέρος κι αυτή του ασύνδολου σχήματος.

Ο στοργικός¹¹ πατέρας πάει κι αυτός
 στην Πράσινη Γραμμή,¹² περνά σκυφτός¹³
 παίρνει ξανά τη θέση του στο χώρο.¹⁴

Το επίθετο **στοργικός** με το οποίο ξεκινά η ενότητα αυτή, όχι μόνο **ακυρώνει την αίσθηση του θανάτου** αλλά και **τονίζει την αντίθεση ανάμεσα στα συναισθήματα του πατέρα και στα συναισθήματα των ξένων**. Εκείνοι βιαστικοί, αφού παρευρέθηκαν τυπικά, μπαίνουν στα αυτοκίνητά τους και φεύγουν. Ο πατέρας αποχωρεί πεζός, αργά και **σκυφτός** προς εντελώς αντίθετη κατεύθυνση. Περνά την **Πράσινη Γραμμή**, που διαχωρίζει το κατεχόμενο από το ελεύθερο τμήμα της Κύπρου και **παίρνει ξανά τη θέση του στο χώρο**.

Η καταληκτική αυτή στροφή του ποιήματος αποκαλύπτει για πρώτη φορά πως **ο πατέρας, που με συγκίνηση είχε μόλις παρακολουθήσει τον γάμο της κόρης του, είναι νεκρός και βρίσκεται θαμμένος στα κατεχόμενα εδάφη, και φυσικά δεν είναι αιχμάλωτος στα βάθη της Ανατολής** όπως πιστεύουν οι δικοί του.

Η **αντίφαση** ανάμεσα στο τι πιστεύει η οικογένειά του σχετικά με την τύχη του αγνοούμενου πατέρα και στο πού πραγματικά βρίσκεται, αποτελεί ένα **σχόλιο του ποιητή σχετικά με την πείσμωνα απροθυμία της τουρκικής πλευράς να παραδεχτεί τις βαναυσότητες του στρατού της**.

¹¹ Λέξη που ακυρώνει την ψυχρή υπόσταση του θανάτου με τη θερμουργό παρουσία της ψυχής. Ο πατέρας ορίζεται ως «στοργικός» και τούτο επαρκεί για να καλύψει το πλάτος και το μήκος της καρδιάς του.

¹² Η «Πράσινη Γραμμή» – μαύρη κι αιμάτινη-, που διαχωρίζει τη Λευκωσία στα δύο, καθορίζει τώρα, ρεαλιστικά συγκεκριμένα και περιβλεπτα, τον ασφοδελο λειμών.

¹³ Ο πατέρας υποστέλλει πια τον «θόλο» του (χάνει την κορυφή της κεφαλής του) και περνά σκυφτός, με προφύλαξη, για να αποφύγει τα πυρά των φυλακών (το σκύψιμο μπορεί να θεωρηθεί και εικονοπλαστικά ως το αναγκαίο καβούριασμα εκείνου που μπαίνει στο μνήμα).

¹⁴ Η ζωή κυμαίνεται ανάμεσα στη χαρά και τη λύπη, την ειρήνη και τον πόλεμο, τη γένεση και τη συντριβή, την άνθιση και τη φθορά, αλλά το χώμα υπάρχει πάντα εδώ: εγγύηση της ρίζας, βάση σταθερά του μυστηρίου της ζωής που διαρκώς ανανεώνεται. Το χώμα, που ανατρέπει την ίδια την κατοχή. Γιατί, στ' αλήθεια ποιος μπορεί τη γη, τη μάνα, τη μήτρα της ζωής να την αλυσοδέσει;

Οι οικογένειες 1619 αγνοούμενων Ελληνοκυπρίων βασανίστηκαν για χρόνια μη γνωρίζοντας πού βρίσκονται και αν ζουν οι δικοί τους άνθρωποι. Ακόμη και σήμερα πολλοί Κύπριοι δεν έχουν λάβει μια απάντηση σχετικά με τη μοίρα των δικών τους και οι εκκλήσεις τους στην τουρκική κυβέρνηση προσέκρουαν σε μια απάνθρωπη σιωπή, που φανέρωνε, όχι μόνο ενοχή, αλλά και έλλειψη στοιχειώδους σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Το ποιητικό υποκείμενο κατορθώνει, χωρίς μελοδραματισμούς, να αναδείξει τόσο σε προσωπικό επίπεδο τις τραγικές συνέπειες της εισβολής, καθώς χιλιάδες άνθρωποι θανατώθηκαν και χιλιάδες οικογένειες γνώρισαν τον πόνο της απώλειας, όσο και σε εθνικό και πολιτικό επίπεδο τη θρασύδειλη στάση της τουρκικής πλευράς, που, όχι μόνο αποσιώπησε τις δολοφονίες των Κύπριων αιχμαλώτων, αλλά αρνήθηκε κιόλας οποιαδήποτε συνδρομή για την επίλυση του ζητήματος των αγνοουμένων.

Μέσα από την **προσωπική ιστορία της κόρης**, η οποία παραμένει **σκοπίμως ανώνυμη**, καθώς στο πρόσωπό της **καθρεφτίζεται ο πόνος χιλιάδων ανθρώπων**, ο ποιητής κατορθώνει να συνοψίσει εκατοντάδες παρόμοιες ιστορίες Ελληνοκυπρίων που πέρασαν τα χρόνια τους με τον **διπλό πόνο της απώλειας και της άγνοιας**.

Αν και οι περισσότεροι άνθρωποι εστιάζουν την προσοχή τους στο γεγονός της εισβολής και της παράνομης κατοχής μεγάλου μέρους του νησιού, το ποιητικό υποκείμενο **επιχειρεί να τονίσει και τις πιο προσωπικές πτυχές του κυπριακού δράματος**. Επιχειρεί να αναδείξει τον πόνο των ανθρώπων που δεν έμαθαν ποτέ πού βρίσκονται τα αγνοούμενα μέλη της οικογένειάς τους, **φέροντας στην επιφάνεια ένα ζήτημα που δεν έλαβε ποτέ σε διεθνές επίπεδο τη δέουσα προσοχή**.

Ειρωνικές αντιθέσεις του ποιήματος

- ❏ Στο ποίημα είναι διάχυτη η **ειρωνεία** και η **πικρία**. Προβάλλεται συνεχώς η **αντίθεση** ανάμεσα στο **ευτυχές γεγονός του γάμου** και στο **δράμα της εισβολής με τις συνέπειές της** [προσφυγιά, κατοχή, απώλεια περιουσιών αγνοούμενοι].
- ❏ Το επίρρημα **«ευτυχώς»**, με το οποίο αναγγέλλεται ο γάμος, έρχεται σε **ειρωνική αντίθεση με την κατάσταση της νύφης** «περιουσία υπό κατοχήν, αγνοούμενος πατέρας».
- ❏ Ο πατέρας είναι **παρών** στον γάμο και **συμμετέχει πολύ συναισθηματικά**, αλλά περνά **απαράτητος** και μάλιστα **θεωρείται και πλίθιος του χωριού**. Αυτό αποτελεί μια τραγική αντίφαση. Αυτός που θα έπρεπε να είναι ανάμεσα στους πρωταγωνιστές του μυστηρίου, είναι **αγνοημένος και περιφρονημένος**.
- ❏ Εντονότερη γίνεται η διάσταση, όταν οι **καλεσμένοι και ο πατέρας ακολουθούν αντίθετες κατευθύνσεις**. Τόσο οι καλεσμένοι, όσο και η κόρη, θα εξακολουθήσουν να αγνοούν το γεγονός ότι ο πατέρας είναι νεκρός.

Τεχνική του ποιήματος

Το ποιητικό υποκείμενο

- ❏ Δεν συμμετέχει στην ιστορία που αφηγείται αλλά παρατηρεί και σχολιάζει τα γεγονότα της δράσης έμμεσα.
- ❏ Εκμεταλλεύεται το μοτίβο της παρουσίας του νεκρού δίπλα στους ζωντανούς προκειμένου να εκπληρωθεί μια υπόσχεση, μια επιθυμία ή ένα ηθικό χρέος. Σκοπός του η κορύφωση της συγκίνησης που ήδη δημιουργήθηκε από την εμφάνιση του αγνοούμενου πατέρα και η ένταση της τραγικότητας αυτής της εμφάνισης.
- ❏ Χρησιμοποιεί ρηματικούς τύπους στον αόριστο, επιβραδύνοντας τον ρυθμό του ποιήματος και κάνοντας εμφανή τα αισθήματα συγκίνησης του πατέρα (δεν πρόσφερε κανένας, μπήκε, στάθηκε, σκούπισε, τον πήρανε, τον αφήκανε...).
- ❏ Χρησιμοποιεί ρήματα στον ενεστώτα που δηλώνουν την αναπόφευκτη μοίρα του πατέρα: **πρέπει να επιστρέψει στον τάφο** (πάει κι αυτός, περνά σκυφτός, παίρνει ξανά...).
- ❏ Περιγράφει ρεαλιστικά το μυστήριο του γάμου. Χρησιμοποιεί κυρίως **ρήματα σε αφηγηματικό ενεστώτα** που θυμίζουν δημοσιογραφικές περιγραφές (τελειώνει ο γάμος, και να χαίρεστε τα στέφανα / παίρνουν κουφέτα και λουκούμια, μπαίνουν καθένας στο αυτοκίνητο του, χάνονται).
- ❏ Κάνει χρήση **έντονων εικόνων** (η αιφνίδια εμφάνιση του πατέρα στον γάμο, ξεσκισμένο και φτωχό δάκρυ).

Το ποίημα έχει **αφηγηματικό χαρακτήρα**, με **δέση** (οικονομική και κοινωνική κατάσταση της κόρης), **κορύφωση** (γάμος, προσέλευση σ' αυτόν του νεκρού πατέρα), **λύση** (τέλος του μυστηρίου και επιστροφή του πατέρα, εκπλήρωση του χρέους του, μήνιμα).

Γλώσσα, Ύφος

- ❏ Ύφος απλό.
- ❏ Γλώσσα απλή δημοτική – χρήση **εκφράσεων του καθημερινού λόγου** (θα παντρευόταν ευτυχώς ένα καλό παιδί), λόγος καθημερινός προφορικός.
- ❏ Στερεότυπες εκφράσεις για να σχολιάσει **ειρωνικά** τα γεγονότα (θα παντρευόταν ευτυχώς ένα καλό παιδί, να χαίρεστε τα στέφανα) και να δημιουργήσει αντίθεση με την τραγική μορφή του πατέρα.
- ❏ **Γρήγορος ρυθμός**. Οι κινήσεις των καλεσμένων περιγράφονται **λιτά και κοφτά**.
- ❏ Η **δράση και η μορφή του πατέρα** περιγράφονται **πιο ποιητικά με συναισθηματική φόρτιση**.
- ❏ Χρησιμοποιούνται **επίθετα** (στοργικός, σκυφτός) και **μεταφορά** (ξεσκισμένο και φτωχό του δάκρυ).

Από το πραξικόπημα και την εισβολή ο χρόνος έχει αλλάξει, άλλαξε και ο άνθρωπος που κατοικεί στον τόπο τούτο και μαζί του η φύση της ματιάς του. Υπάρχει μια καινούρια αντίληψη του κόσμου, κι αλίμονο σ' εκείνον που δεν το παίρνει μυρουδιά. Η Κύπρος αυτή τη στιγμή είναι ένας απέραντος τόπος τραγωδίας... Η τέχνη διεκδικεί τον πολιτικό της ρόλο... Είναι η στιγμή της αυτογνωσίας τόσο του ποιητή όσο και του τόπου του. Η πατρίδα μας είναι το σώμα μας, απάνου μας φέρνουμε τα στίγματα των πληγών της.

Κυριάκος Χαραλαμπίδης

ΣΥΣΤΗΜΑΤΙΚΗ ΣΥΝΕΖΕΤΑΣΗ ΤΩΝ ΠΟΙΗΜΑΤΩΝ

Στα στέφανα της κόρης του	Της εισβολής
ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ	
Τουρκική εισβολή, 1974 συνέπειες εισβολής: κατοχή, προσφυγιά, αγνοούμενοι {έμφαση}	Τουρκική εισβολή, 1974 υπαινιγμός για την αιτία που προκάλεσε την εισβολή
ΠΟΙΗΤΙΚΟ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ	
Χρήση γ' προσώπου είχε, παντρευόταν, πρόσεξε, στάθηκε, σκούπισε... Λειτουργικός ρόλος Παρατηρητής που αφηγείται και σχολιάζει τα γεγονότα [εναλλ. ποιητικός αφηγητής] χωρίς να συμμετέχει σε αυτά. Προσδίδει αντικειμενικότητα, παρουσιάζει και παραθέτει ρεαλιστικά σημαντικές θέσεις και προβλήματα.	Χρήση α' ενικού προσώπου να πιστέψω... Λειτουργικός ρόλος Προσωπικός, εξομολογητικός τόνος, αμεσότητα, ζωντάνια, οικειότητα. Υποδηλώνει τη βιωματική αφετηρία του προβληματισμού του συγγραφέα και αποτελεί προσωπική κατάθεση ιδεών. Χρήση α' πληθυντικού προσώπου Το ποιητικό υποκείμενο εντάσσει τον εαυτό του στο υπόλοιπο κοινωνικό σύνολο. Στοχεύει κυρίως στην ευαισθητοποίηση, εκφράζει τη συλλογική αποδοχή του προβλήματος, το αίσθημα ευθύνης και συνευθύνης προσδίδοντας στο κείμενο αμεσότητα και οικειότητα.
ΕΚΦΡΑΣΤΙΚΑ ΜΕΣΑ – ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ	
Αντιθέσεις - Δράμα εισβολής ≠ χαρμόσυνο γεγονός γάμου - Φυσική, πραγματική παρουσία κόσμου ≠ μεταφυσική παρουσία πατέρα - Κουρελιασμένο ντύσιμο «ηλίδιου» ≠ επίσημο ντύσιμο καλεσμένων (υπονοείται) - Γη υπό κατοχήν (ως ιδιοκτησία) ≠ υπό κατοχήν Τούρκων, πριν την εισβολή θα ήταν νύφη με προίκα ≠ τώρα φτωχή προσφυγοπούλα - ορφανή ≠ ευτυχώς παντρεύεται ένα καλό παιδί 2^{ος} στίχος αγνοούμενος, ζωντανός πατέρας ≠ τελευταίος στίχος, νεκρός πατέρας, ζωή ≠ θάνατος - στοργικό ενδιαφέρον πατέρα, συγκίνηση ≠ τυπικότητα, αδιαφορία καλεσμένων Λειτουργικός ρόλος Εντείνεται η τραγικότητα, συναισθηματική φόρτιση, παραστατικότητα / ζωντάνια, μεταίχμιο μεταξύ χαράς και λύπης, γίνονται πιο αισθητές οι ακραίες και δραματικές καταστάσεις που διέπουν την ανθρώπινη ύπαρξη.	Αντιθέσεις «τους» ≠ αγαπημένη θάλασσα της Κερύνειας Η ανωνυμία των εισβολέων από τη μια και η τρυφερή προσφώνηση της Κερύνειας από την άλλη δημιουργεί μια αντίθεση, που τονίζει από τη μια την απέραντη αγάπη του για την Κερύνεια και από την άλλη την απέχθειά του για τους άλλους τους ανώνυμους, τους ξένους που δεν έχουν θέση στον τόπο αυτό. Το ποιητικό υποκείμενο μέσα από την ανωνυμία δεν τους δίνει υπόσταση λες και ήρθαν να μολύνουν, να προσβάλουν τον γνωστό κι αγαπημένο τόπο. Λειτουργικός ρόλος Διέγερση συναισθημάτων

<u>Χρήση Μεταφορών</u> το ξεσκισμένο και φτωχό του δάκρυ, χάνονται <u>Λειτουργικός ρόλος</u> Διέγερση συναισθημάτων Προσδίδεται πλούτος βάθος και δύναμη στον λόγο, ζωντάνια και εκφραστικότητα. <u>Ασύνδετο σχήμα</u> Τελειώνει ο γάμος, και να χαίρεστε τα στέφανα. Παίρνουν κουφέτα και λουκούμια, μπαίνουν καθένας στ' αυτοκίνητό του, χάνονται. <u>Λειτουργικός ρόλος</u> Απλό, γρήγορο, κοφτό και ζωντανό ύφος που παρουσιάζει πολλές σκηνές μέσα σε μία μόνο πρόταση. Δίνεται έμφαση στην αδιαφορία των καλεσμένων, επιταχύνεται ο ρυθμός. <u>Λιτότητα – επιγραμματικότητα</u> Ο στοργικός πατέρας πάει κι αυτός στην Πράσινη Γραμμή, περνά σκυφτός παίρνει ξανά τη θέση του στο χώμα.	<u>Προσωποποίηση</u> η αγαπημένη θάλασσα της Κερύνειας <u>Λειτουργικός ρόλος</u> Η Κερύνεια εμψυχώνεται, γίνεται κάτι ζωντανό, ένα πλάσμα αγαπημένο, που, κατά τον ποιητή, αποκλείεται να θέλησε να μας κάνει τέτοιο κακό, να μας «τους» φέρει. Ο λόγος γίνεται ζωντανός, παραστατικός και πρωτότυπος <u>Επανάληψη</u> Η θάλασσα της Κερύνειας – η αγαπημένη θάλασσα της Κερύνειας <u>Λειτουργικός ρόλος</u> Το κέντρο βάρους γίνεται πια η θάλασσα της Κερύνειας. Οι ανώνυμοι ξένοι χάνουν τη σημασία τους. Ο ποιητής με την επανάληψη δίνει έμφαση, τονίζει το μεγάλο σφάλμα που διαπράξαμε εμείς οι ίδιοι, να φέρουμε τους Τούρκους κατακτητές. είναι δύσκολο να πιστέψω <u>Λειτουργικός ρόλος</u> Με την επανάληψη αυτή τονίζεται ότι η συνείδησή μας αδυνατεί να αποδεχτεί κάτι ιδιαίτερα οδυνηρό, όπως την απώλεια κάποιου αγαπημένου προσώπου, ή της πατρίδας ή την προδοσία. <u>Λιτότητα – επιγραμματικότητα</u> Ολόκληρο το ποίημα
ΣΥΓΚΙΝΗΣΙΑΚΗ ΦΟΡΤΙΣΗ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ	
Στέφανα, κρυφά, καμάρωνε, φτωχό, ξεσκισμένο δάκρυ, ηλίθιος, στοργικός, σκυφτός <u>Λειτουργικός ρόλος</u> Διέγερση συγκίνησης Πικρία για τη λήθη που έρχεται με την πάροδο των χρόνων	Δύσκολο να πιστέψω, αγαπημένη <u>Λειτουργικός ρόλος</u> Διέγερση συναισθημάτων Δυσπιστία, πικρία

Εργασίες, δραστηριότητες

1. Η κόρη τη μέρα του γάμου της, αισθανόμενη την υπέρτατη απουσία του αγνοούμενου πατέρα της, μονολογεί... Να γράψετε ένα κείμενο (πεζό ή ποιητικό), στο οποίο να αποτυπώνονται τα συναισθήματα και οι σκέψεις της κόρης με τη μορφή εσωτερικού μονολόγου.

2. Να παρουσιάσετε εικαστικά μια σκηνή από το ποίημα «Στα στέφανα της κόρης του», η οποία θα αξιοποιηθεί για την προβολή της θεατρικής παράστασης που θα ανεβάσει η θεατρική ομάδα του σχολείου σας.

3. Αφού διαβάσετε το ποίημα «Ο γάμος» του Άντη Κανάκη, να απαντήσετε στα ερωτήματα:

α) Ποιο κοινό θέμα πραγματεύονται τα ποιήματα «Στα στέφανα της κόρης του» και «Ο γάμος»;

β) Να αναδείξετε, τεκμηριώνοντας με στοιχεία από τα δύο ποιήματα, το εξωλογικό στοιχείο που υπάρχει στο κάθε ένα από αυτά. Τι πετυχαίνουν με τη χρήση του ποιητικού αυτού τεχνάσματος τα δύο ποιητικά υποκείμενα;

Άντης Κανάκης, «Ο γάμος»

Δυο γυναίκες μόνες
απ' το συνοικισμό,
στην εκκλησιά παντρεύουν τα παιδιά τους.

Κι ενώ έψαλλε ο παπάς
βλέπαν τους άλλους δυο
να 'ρχονται από μακριά
κοντά τους.
Ο ένας σκιά λευκή
Ο άλλος κίτρινη
Ένα ποτάμι
τους έκοβε τον δρόμο.

Τρεις φορές
πήδηξαν οι σκιές
για να περάσουν.
Τρεις φορές
πέσαν στο νερό.
Τέλειωσε ο γάμος
Τους πήρε το ποτάμι.

Τα στέφανα φιλώντας
οι δύο μάνες
Φιλιά πικρά
Φιλιά αλμυρά
μοιράζαν στα παιδιά τους.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ – ΔΙΑΔΙΚΤΥΟΓΡΑΦΙΑ

- Γεωργιάδου, Α. (2005). «Κυριάκος Χαραλαμπίδης “Στα στέφανα της κόρης του”. Λογοτεχνικές Διαδρομές. Δοκίμια στην αρχαία και σύγχρονη λογοτεχνία». Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα
- Πυλαρινός, Θ.(2009). *Για τον Χαραλαμπίδη*. Λευκωσία: Αιγαίον.
- Χαραλαμπίδης, Κ. (2014). «Στα στέφανα της κόρης του» – Αυτοσχόλιο. *Νέα Παιδεία* 151: 86 –94.
- Χαραλαμπίδης, Κ. (2017). «Στα στέφανα της κόρης του» *Σύναξη* 141 :10–18.
- Συνέντευξη στον Θεοδόση Πυλαρινό, *Κραδασμοί της ζωής και της ποίησης*, περιοδικό "Αποικία" Σεπτέμβριος 2017
- Αναλυτικό Πρόγραμμα του Μαθήματος της Λογοτεχνίας Γ΄ Λυκείου Κοινού Κορμού Υ.Π.Π.
<http://logom.schools.ac.cy/index.php/el/logotechnia/analytiko-programma>
- Φιλολογικό υλικό ιστολογίων
- Youtube.com

Ερωτήσεις από εξεταστικά δοκίμια Παγκύπριων Εξετάσεων

Ερώτηση

1. Το ποίημα σε πρώτο επίπεδο αναφέρεται σ' ένα χαρμόσυνο γεγονός. Ουσιαστικά, όμως, προβάλλει την τραγωδία της Κύπρου. Να εντοπίσετε και να καταγράψετε τους σχετικούς στίχους, δείχνοντας παράλληλα τη σύνδεσή τους με τη θλιβερή αυτή πραγματικότητα.

Απάντηση: Οι αρχικοί στίχοι 1 –2 (Είχε Ανατολής) δείχνουν ξεκάθαρα: α) την απώλεια της πατρογονικής γης – περιουσίας και β) την ηθική και συναισθηματική απώλεια του πατέρα (δηλ. την τραγωδία των συγγενών των αγνοουμένων γενικότερα)

Όλη η 3η στροφή είναι δυνατόν να συσχετιστεί με την κυπριακή τραγωδία. Ειδικότερα όμως οι στίχοι 8–9 (Υστερα σκούπισε... δάκρυ) με τον έντονα μεταφορικό τους λόγο, αποδίδουν τη σύνθετη ψυχική κατάσταση του πατέρα: συγκίνηση από τον γάμο της κόρης του – συντριβή από την τραγική του μοίρα ως αγνοούμενου– αποξένωση, περιθωριοποίηση.

Οι καταληκτικοί στίχοι 15–17 (Ο στοργικός πατέρας... χώμα) κορυφώνουν και φωτίζουν το δράμα των αγνοουμένων, παρουσιάζοντάς τους ουσιαστικά ως νεκρούς, χωρίς όμως να έχουν επίσημα αναγνωριστεί ως τέτοιοι. Αναφορά στην πράσινη γραμμή ως διαχωριστική γραμμή του νησιού, αλλά και ως «σύνορο» ανάμεσα στη ζωή και τον θάνατο.

Ερώτηση

2. Να βρείτε την εξωλογική εικόνα που κυριαρχεί στο ποίημα και να αναφέρετε τον στόχο που επιδιώκει ο ποιητής με τη χρήση της.

Απάντηση: Η εξωλογική εικόνα που κυριαρχεί στο ποίημα είναι η παρουσία του πατέρα στην τελετή του μυστηρίου, στον γάμο της κόρης του. Το ποιητικό υποκείμενο επιδιώκει να τονίσει την έντονη παρουσία των αγνοούμενων της τουρκικής εισβολής στη μνήμη και στη συνείδηση του κυπριακού ελληνισμού. Νεκρός ή ζωντανός; Κανείς δεν ξέρει. Αυτή η αβεβαιότητα είναι μια από τις πτυχές που συνιστούν την τραγωδία που ζει ο λαός της Κύπρου από το 1974. Θέλει να τονίσει με τρόπο δραματικό ότι παρά το γεγονός ότι η ζωή συνεχίζεται επιφανειακά με τους ίδιους ρυθμούς, γεγονότα και χαρές, η κοινωνία και οι άνθρωποι του νησιού, ακόμη και σε περιπτώσεις χαράς, όπως είναι ο γάμος εξακολουθούν να βιώνουν την τραγωδία της εισβολής και την απώλεια των αγαπημένων τους προσώπων.

Ερώτηση

3. Βασικό στοιχείο δόμησης του ποιήματος είναι οι αντιθέσεις. Να καταγράψετε τρεις (3) αντιθέσεις και να εξηγήσετε τον λειτουργικό τους ρόλο μέσα στο ποίημα.

Απάντηση: Αντιθέσεις:

- Δράμα εισβολής ≠ χαρμόσυνο γεγονός γάμου [λύπη ≠ χαρά]
- Φυσική, πραγματική παρουσία κόσμου ≠ μεταφυσική παρουσία πατέρα
- Κουρελιασμένο ντύσιμο «νλίδιου» ≠ επίσημο ντύσιμο καλεσμένων (υπονοείται)
- Γη υπό κατοχήν (ως ιδιοκτησία) ≠ υπό κατοχήν Τούρκων (λανθάνει η αντίθεση ότι πριν την εισβολή θα ήταν νύφη με προίκα ≠ τώρα φτωχή προσφυγοπούλα)
- Ορφανή ≠ ευτυχώς παντρεύεται ένα καλό παιδί.
- 2^{ος} στίχος αγνοούμενος, ζωντανός πατέρας ≠ τελευταίος στίχος, νεκρός πατέρας (ζωή ≠ θάνατος)
- Στοργικό ενδιαφέρον πατέρα, συγκίνηση ≠ τυπικότητα, αδιαφορία καλεσμένων

Λειτουργικός ρόλος

- Εντείνεται η τραγικότητα
- Συναισθηματική φόρτιση
- Παραστατικότητα / ζωντάνια
- Μεταίχιμο μεταξύ χαράς και λύπης

Ερώτηση

4. Το ποίημα αποτελεί μια έντονη διαμαρτυρία του Κ. Χαραλαμπίδη κατά της τουρκικής εισβολής στην Κύπρο (1974). Να εντοπίσετε **τέσσερις (4)** τραγικές συνέπειες της εισβολής, με αναφορά στους σχετικούς στίχους.

Απάντηση:

- Προσφυγοποίηση, απώλεια περιουσιών, κατεχόμενη γη, **στίχος 1** «υπό κατοχήν»
- Αιχμαλωσία, άγνοια για την τύχη πολλών Κυπρίων που χάθηκαν στον πόλεμο, «τον πατέρα της στα βάθη της Ανατολής» **στίχος 2**
- Ορφάνια – απώλεια προσφιλών προσώπων, ψυχικό τραύμα, **στίχος 2** «Και τον πατέρα της ...»
- Τουρκική κατοχή της μισής Κύπρου, “de facto” διαίρεση του νησιού, «πράσινη γραμμή» **στίχος 16**
- Οι περισσότεροι αγνοούμενοι είναι μάλλον νεκροί, «παίρνει ξανά την θέση του στο χώμα» **στίχος 17**
- Καταπάτηση βασικών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, **στίχοι 6,7,8,9, 13**
- Απόγνωση συγγενών αγνοουμένων ακόμη και όταν παρευρίσκονται σε χαρμόσυνα γεγονότα **στίχοι: 6-9**

Για όσους ενδιαφέρονται για κάτι ακόμα...

Ιστορικό πλαίσιο: Τα γεγονότα που προηγήθηκαν της τουρκικής εισβολής

Στις 15 Ιουλίου 1974 εκδηλώθηκε στη Λευκωσία το εγκληματικό πραξικόπημα της χούντας της Αθήνας και των εκεί συνεργατών της κατά του Κύπριου Εθνάρχη Μακαρίου. Ο δικτάτορας Ιωαννίδης δεν στόχευε βέβαια στην ένωση, αλλά στην επέκταση της δικτατορίας στην Κύπρο.

Ο Ιωαννίδης θέλησε να δημιουργήσει την εντύπωση, πως το πραξικόπημα ήταν «εσωτερική υπόθεση» της Κύπρου. Και για την ελληνική και για τη διεθνή κοινή γνώμη δεν υπήρξε ωστόσο από την αρχή η παραμικρή αμφιβολία, ότι η παρανοϊκή ενέργεια ετοιμάστηκε και εκτελέστηκε από Ελλαδίτες αξιωματικούς, οι οποίοι χρησιμοποίησαν ως όργανο την Εθνική Φρουρά.

Ο Κύπριος Εθνάρχης κατόρθωσε να διαφύγει. Από την Πάφο κάλεσε τον λαό ν' αντισταθεί. Από τη βρετανική βάση του Ακρωτηρίου πήγε πρώτα στη Μάλτα και μετά στο Λονδίνο. Λίγο αργότερα έφτασε στη Νέα Υόρκη. Στις 18 Ιουλίου 1974 μίλησε στο Συμβούλιο Ασφαλείας του ΟΗΕ. Καυτηρίασε την πολιτική της «χούντας των στρατηγών» της Αθήνας υπογραμμίζοντας πως όσα συνέβησαν στη Μεγαλόνησο δεν αποτελούσαν επανάσταση, αλλά εισβολή στο κυρίαρχο και ανεξάρτητο κυπριακό κράτος

Η τουρκική εισβολή

Το πραξικόπημα της χούντας της Αθήνας κατά του Μακαρίου έδωσε στην Τουρκία το ευπρόσδεκτο πρόσχημα – εφαρμόζοντας παλιά της σχέδια – να εισβάλει στην Κύπρο. **Η στρατιωτική επιχείρηση της Άγκυρας έγινε σε δύο φάσεις. Στην πρώτη (20-22 Ιουλίου 1974) δημιουργήθηκε στον βορρά ένα τουρκικό προγεφύρωμα, το οποίο διευρύνθηκε από την Άγκυρα παράνομα και μετά τη σύναψη συμφωνίας ανακωχής στις 22 Ιουλίου 1974.**

Στη δεύτερη φάση (14-16 Αυγούστου 1974) ολοκληρώθηκε το τουρκικό σχέδιο, το οποίο πέρασε στην ιστορία με το όνομα «Αττίλας». Ο στρατός εισβολής είχε στην κατοχή του σχεδόν 37% του κυπριακού εδάφους και δη το από οικονομική άποψη σημαντικότερο τμήμα της μεγαλονήσου. Για να δικαιολογήσει την εισβολή της, την οποία χαρακτήριζε κυνικά «ειρηνευτική επιχείρηση», η Άγκυρα επικαλέστηκε τη συνθήκη εγγύησης του 1960.

Πρέπει να υπομνησθεί εδώ η διευκρίνιση του Νομικού Τμήματος της Γενικής Γραμματείας του ΟΗΕ ότι από τη συνθήκη εγγύησης δεν απέρρεε και δικαίωμα μονομερούς στρατιωτικής επέμβασης.

Η Άγκυρα πραγματοποίησε το μακροχρόνιο σχέδιο της **de facto** διαίρεσης της Μεγαλονήσου. Περίπου 200.000 Ελληνοκύπριοι έχασαν τις πατρογονικές εστίες τους. Οι αγνοούμενοι (1619 Ελληνοκύπριοι) κι οι εγκλωβισμένοι (αρχικά περίπου 20.000) υπογράμμιζαν την έκταση της κυπριακής τραγωδίας. Η Άγκυρα κι η τουρκοκυπριακή ηγεσία άρχισαν να μεταβάλλουν τον δημογραφικό χαρακτήρα του νησιού με συστηματικό εποικισμό από την Τουρκία.

Οι πληροφορίες έχουν αντληθεί από την
Ιστορία του Ελληνικού Έθνους, της Εκδοτικής Αθηνών,
τόμος ΙΣΤ, σελίδες 479-483

